

yok, Dârü'l-Yemeniyye, 1405/1985). 4. *Tah-rîrû'l-kelâm fi mes'ele'ti'r-rü'ye ve zik-ru mâ dâre beyne'l-Mu'tezile ve'l-Eş-âriyye*. Rû'yetullah konusundaki farklı görüş ve delilleri ihtiva eden bir risâledir (San'a, Mektebetü'l-câmiî'l-garbiyye, nr. 35). 5. *el-'Avâşım ve'l-kavâşım fi'z-zeb'an sünneti Ebi'l-Kâsım*. İbnü'l-Vezîr'in en hacimli eseri olup Selef yoluna döndükten sonra Yemen'deki hocası Cemâleddin b. Ebû'l-Kâsım tarafından kendisine gönderilen ve hadis ehlini hedef alan risâlelere karşı yazılmıştır (nşr. Şuayb el-Arnaût, Amman 1406/1986; Beyrut 1412/1992). 6. *er-Ravzû'l-bâsim muhtaşarû'l-'Avâşım ve'l-kavâşım* (Kahire 1385/1965; Beyrut 1399; Riyad 1403). 7. *Tenkîhu'l-enzâr fi 'ulûmi'l-âşâr*. Emîr es-San'ânî tarafından *Tavzîhu'l-efkâr li-me'ânî Tenkîhi'l-enzâr* adıyla şerhedilmiştir (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd, Kahire 1366). 8. *el-Huşâmü'l-meşhûr fi'z-zeb'ani'l-İmâmî'l-Manşûr*. Mansûr Ali b. Selâhaddin'in imamlığına yapılan itirazlara red diye olup San'a'daki Mektebetü'l-câmiî'l-garbiyye'de yazma nüshası mevcuttur (Ali b. Ali Câbir el-Harbî, I, 94). 9. *el-'Uzle ve kabûlü'l-büşrâ bi't-teysîr li'l-yüsrâ* (Tanta 1412/1992). 10. *el-Emr bi'l-'uzle fi âhîri'z-zamân (Enisû'l-ekyâs fi fazlil-i'râzi 'ani'n-nâs)* (nşr. İbrâhîm b. Abdülmeccid, Riyad 1413). Bunların dışında kaynaklarda İbnü'l-Vezîr'e nisbet edilen başka eserler de vardır (Rızk el-Hacer, s. 103-114; Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Fihrisû mahtûât*, s. 40, 65, 123; Ali b. Ali Câbir el-Harbî, I, 89-101).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Vezîr, *İşârü'l-hak'ale'l-halk*, Beyrut 1403/1983, s. 15-21, 26; a.mlf., *el-Burhânü'l-kâfi* (nşr. Mustafa Abdülkerîm el-Hatîb), Dimaşk 1409/1988, s. 93-104; a.mlf., *Tercîhu esâlibi'l-Kur'an 'alâ esâlibi'l-Yünân*, Beyrut 1404/1984, s. 9-22, 39-40; a.mlf., *el-'Avâşım ve'l-kavâşım* (nşr. Şuayb el-Arnaût), Beyrut 1412/1992, I, 201-202; Sehâvî, *ed-Devr'ü'l-lâmi*, VI, 272; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli*, II, 81-93; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 249; *Hediyetü'l-'ârifîn*, II, 190-191; Rızk el-Hacer, *İbnü'l-Vezîr el-Yemenî ve menhecûhü'l-keleâmî*, Cidde 1404/1984, s. 103-114; Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Meşâdirü'l-fikri'l-İslâmî fi'l-Yemen*, Beyrut 1408/1988, s. 130-131; a.mlf., *Fihrisû mahtûâtü ba'zi'l-mektebâti'l-hâşşa fi'l-Yemen*, London 1994, s. 40, 65, 123; Ali b. Ali Câbir el-Harbî, *İbnü'l-Vezîr ve ârâ'ühü'l-i'tikâdiyye ve cühûdühü fi'd-difâ'ani's-sünneti'n-nebeviyye*, Mekke 1417/1996, I, 89-101.

M. SAİT ÖZERVARLI

İBNÜ'L-VEZİR el-MAGRİBÎ

(bk. VEZİR el-MAGRİBÎ).

İBNÜ'z-ZÂGÜNÎ

(ابن الزاغوني)

Ebû'l-Hasen Ali b. Ubeydillah
b. Nasr el-Bağdâdî
(ö. 527/1132)

Hanbelî âlimi.

455 Cemâziyelevvelinde (Mayıs 1063) doğdu. Bağdat'a bağlı Zâgûnî köyüne nisbetle İbnü'z-Zâgûnî diye anıldı. Ebû'l-Ganâim İbnü'l-Me'mûn, Ebû'l-Hüseyn İbnü'n-Nakûr, Ebû Muhammed İbn Hezâmerd es-Sarîfîni, Ebû Ca'fer İbnü'l-Müslime gibi âlimlerden ilim tahsil etti. Özellikle fıkıh ve usulü, hadis, kıraat alanlarında yetişen İbnü'z-Zâgûnî aynı zamanda etkili bir hatip ve vâizdi. Kendisinden Ebû'l-Kâsım İbn Asâkir, Ebû Mûsâ el-Medîni, Sadaka b. Hüseyin, Ebû Tâhir es-Silefî, Ömer b. Taberzed, Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî gibi şahsiyetler ders aldı ve rivayette bulundu. Devrinde Hanbelî mezhebini önde gelen âlimlerinden biri olan ve hadis münekkitlerine güvenilir kabul edilen İbnü'z-Zâgûnî 16 Muharrem 527'de (27 Kasım 1132) Bağdat'ta vefat etti ve İmam Ahmed Kabristanı'na defnedildi (İbn Receb, I, 182).

Kelâm metoduna karşı çıkan ve dinle felsefeyi bir araya getirmek isteyenlerin her ikisine muhalefet etmek durumunda kalacağını, dolayısıyla Selef yolundan gitmenin en güvenilir yol olduğunu ileri süren İbnü'z-Zâgûnî (Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 144), katı Selefî yaklaşımından dolayı öğrencisi İbnü'l-Cevzî tarafından tenkit edilmiş ve Müşebbihe gibi düşünmekle suçlanmış (Âmine Muhammed Nusayr, s. 49). Fıkıhta ise Hanbelî mezhebi içinde farklı ictihadlarda bulunmuş ve bazı şâz görüşleri savunmuştur (İbn Receb, I, 182-184).

Eserleri. 1. *et-Telhîş fi'l-ferâ'iz* (Berlin Staatsbibliothek, nr. 4690). 2. *Târîh*. Sâbit b. Kurre es-Sâbî'nin eserinin zeyli olup Halife Mûstercid-Billâh'ın hilâfete gelmesinden kendi ölümüne kadar olan olayları ihtiva eden kitabın bir parçası Berlin Staatsbibliothek'te bulunmaktadır (DMBİ, III, 610). Kaynaklarda İbnü'z-Zâgûnî'ye *el-İk-nâc*, *el-Vâzih*, *el-Hilâfî'l-kebîr*, *el-Müfredât*, *Ğurerü'l-beyân fi usûli'l-fıkıh*, *el-Fetâvâ*, *Menâsikü'l-hac*, *ed-Devr ve'l-veşâyâ*, *el-İzâh fi usûli'd-dîn*, *Mesâ'il fi'l-Kur'an*, *Maqâle fi'l-harf ve's-savt* gibi eserlerle *Divânü hûtab* ve *'Uveysu'l-mesâ'il-i-hisâbiyye* adlı bazı kitaplar da nisbet edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), XVII, 278-279; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, III, 126-127; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, II, 53; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XIX, 605-607; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 144; Safedî, *el-Vâfi*, XXI, 294; Yâfî, *Mir'âtü'l-cenân*, III, 252; İbn Receb, *ez-Zeyl 'alâ Tabakâti'l-Hanâbile*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rîfe), I, 180-184; Ebû'l-Yümne el-Uleymî, *el-Menhecû'l-aħmed* (nşr. Abdülkâdir el-Arnaût v.dğr.), Beyrut 1997, III, 109-112; *Keşfü'z-zunûn*, I, 290; II, 2001; Ahlwardt, *Verzeichniss*, IV, 189-190; Âmine Muhammed Nusayr, *Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî: Ârâ'ühü'l-keleâmîyye ve'l-aħlakîyye*, Beyrut 1407/1987, s. 48-49; Ali Ekber Ziyâi, "İbn Zâgûnî", *DMBİ*, III, 610.

SAFFET KÖSE

İBNÜ'z-ZEMLEKÂNÎ

(ابن الزمלקاني)

Ebû'l-Meâlî Kemâlüddîn Muhammed
b. Ali b. Abdilvâhid
el-Ensâri ed-Dimaşki
(ö. 727/1327)

Şâfiî fakihî ve kâdikudât.

667 (veya 666) yılı Şevval ayında (Hazarın 1269 veya 1268) Dimaşk'ta doğdu. Büyükdadesi Abdülkerîm, Dimaşk yakınlarındaki Gota'ya bağlı Zemlekân (Zemlekân, Zimlikân) köyünde hatiplik yaptığından dedesi İbn Hatîb Zemlekân, kendisi de İbnü'z-Zemlekânî lakabıyla, ayrıca sahâbî Ebû Düccâne Simâk b. Haraşe el-Ensârî'nin soyundan geldiği için Simâkî nisbesiyle anılır. Dinî ilimlerle ilgili birçok temel metni ezberledikten sonra Tâceddin İbn Firkâh el-Fezârî'den fıkıh, Bahâeddin İbnü'z-Zekî ve Safiyyüddin el-Urmevî'den usul, Bedreddin İbn Mâlik'ten sarf ve nahiv, Bedreddin İbnü'l-Muhaddis ve Necmeddin İbnü'l-Busays'tan hat dersleri aldı. Ebû'l-Ganâim İbn Allân, Fahreddin İbnü'l-Buhârî, İbnü'l-Vâsıtî, İbnü'l-Kavvâs, İbnü'l-Mücâvir gibi muhaddislerden hadis dinledi; mantık ve cedel ilminde derinleşti. On dokuz yaşında iken ders okutmaya, ardından da fetva vermeye başladı. Dimaşk'ta el-Âdilîyyetü's-Suğrâ, Tûrbetü Ümmi's-Sâlih, eş-Şâmiyyetü'l-Berrâniyye, ez-Zâhiriyyetü'l-Cevvâniyye gibi medreselerde müderrislik yaptı. 716 (1316) yılında Dârü'l-hadisî'l-Eşrefiyye'nin meşihatlığına getirildi ve burada tefsir, hadis ve fıkıh dersleri okutmaya başladıysa da bu görevi ancak on beş gün sürdü. Öğrencileri arasında Selâhaddin Halil b. Keykeldî el-Alâî ve Fahreddin Muhammed b. Ali el-Misrî gibi âlimler vardır.